

**T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
DOKTORA FORMASYON PROGRAMI**

İSLÂM HUKUKUNDA KISAS

ÖĞRETİMDE PLANLAMA VE DEĞERLENDİRME DERSİ

**Öğretim Üyesi
DOÇ. DR. RENGİN ZEMBAT**

**Hazırlayan
YASİN KILAR**

İSTANBUL 2006

DERS ÖĞRETİM PROGRAMI FORMU

DERS KODU VE ADI	:İslâm Hukuk Doktrinine Giriş
ÖĞRETİM ELEMANININ ADI	:Yasin KILAR
ODA/SINIF NUMARASI	:3. Kat, 3. Derslik
DERS SAATLERİ	:10:00 – 11:50
GRUPLAR/SINIFLAR	:Temel İslâmi Bilimler Bölümü 4. Sınıf
DERSİN TANIMI	:İslâm Hukuku'nun felsefi temelini oluşturan ve gelişmesinde büyük önem taşıyan İslâm Hukuk Doktrini'nin temel kavramları açısından ele alınarak öğretilmesi. Çağdaş İslâm Hukukunun geliştirilmesinde İslâm Hukuk Doktrini'nin temel ilkelerinden yararlanma.

DERSİN AMAÇLARI ve HEDEFLERİ

AMAÇLAR :

- Temel hukuk ilkeleri ve kavramlarının öğrenilmesi
- İslâm Hukuku'nun felsefi temellerinin öğrenilmesi
- Çağdaş İslâm Hukuku'nu oluşturabilmek için gerekli becerilere sahip olmak

HEDEFLER :

- Genelde Hukukun, özelde ise İslâm Hukuku'nun amacını kavrayabilme
- İslâm Hukuku'nun temel ilkeleri doğrultusunda fikir yürütebilme
- İslâm Hukuku'nun meselelere uygulanabilirliğini test etme
- İslâm Hukuku çözümlerinin üretilebilmesi için gerekli olan yöntem ve teknikleri uygulayabilme
- İslâm Hukuku'na ait çözümlerin öğretilmesi için öğretim modellerinden yararlanabilme

YARARLANILACAK KAYNAKLAR :

- * Kur'an-ı Kerîm
- * Muhammed Hamdi Yazır, "Hak Dini Kur'an Dili", Eser Kitabevi, 1971, İstanbul
- * Ali Kemal Kastan, "Barış Dini", Bilge Yayıncılık, 2005, İstanbul
- * Daniel Goleman, "Duygusal Zeka", 1996 (21. Basım) Varlık Yayınları, İstanbul
- * İbn-i Rüşd, "Bidayeti'l-Müctehid", Terc:Ahmet Meylanî, Beyan Yayınları, İstanbul
- * Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları, Prof. Dr. A. Şeref Gözübüyük, Ankara, 1973
- * Hukuk Felsefesi ve Hukuk Sosyolojisi, Doç. Dr. Niyazi Öktem, İstanbul, 1985
- * Hukuk Mantığı ve Tefsir, Ali Himmet Berki, Ankara, 1948
- * Prof. Dr. Muhammed Ebû Zehra, İslâm Hukuku Metodolojisi "Fıkıh Usûlü", çev. Abdulkadir Şener, Ankara: 1981
- * Prof. Dr. Abdulkerim Zeydan, el-Vecîz fi Usûli'l-Fıkıh, İstanbul
- * Türk Hukuk Tarihi Dersleri, Prof. Dr. Coşkun Üçok, Ankara, 1972

- * Kur'an Hükümleri ve Modern Hukuk, Ord. Prof. Mustafa Reşit Belgesay, İstanbul, 1963
- * İslâm Ceza Hukukunda Şahıslara Karşı Müessir Fiiller, Dr. Şamil Dağcı, Ankara, 1996
- * İslâm Hukukunda Suç ve Ceza, Prof. Muhammed Ebu Zehra, çev. İbrahim Tüfekçi, İstanbul, 1994
- * Mezheblerarası Mukâyeseli İslâm Ceza Hukuku, Doç. Dr. Ali Şafak, Erzurum, 1977
- * Çağdaş Yaklaşımla İslâm Hukuku, Prof. Mustafa Ahmed Ez-Zerka, çev. Prof. Dr. Servet Armağan, İstanbul, 1993

ÖDEVLER :

1. İslâm Hukuk Doktrini'nde bir konu ile ilgili ders özeti hazırlama ve sunma
 - Ders özeti
 - Konu ile ilgili kaynak taraması
 - Seçilen konunun sınıfta sunulması
2. İslâm Hukuk Doktrini'nde bir konunun örnek olay üzerinde çözüme uygulanması

DEĞERLENDİRME :

- 1. ve 2. ödevlerin ortalamalarının % 70 i vize yerine geçecek
- derse eksiksiz katılım 30 üzerinden değerlendirilecek
- ayrıca final sınavı yapılacaktır

I. YARIYIL DERS PLANI (2 Ekim 2006 – 5 Ocak 2007)

TARİH	KONU BAŞLIKLARI
I. HAFTA	Temel hukuk ilkeleri ve kavramları, İslâm Hukuk Doktrini'ne giriş
II. HAFTA	İslâm Hukuk Doktrini'nin temel kavramları, İslâm Hukuku'nun felsefi temelleri
III. HAFTA	İslâm Anayasa Hukuku, İslâm Kamu Hukuku
IV. HAFTA	İslâm Aile Hukuku, İslâm Miras Hukuku
V. HAFTA	İslâm Ticaret Hukuku, İslâm Borçlar Hukuku
VI. HAFTA	İslâm Hukuku'nda deliller, Kitap, Sünnet, İcma', Kıyas, Örf
VII. HAFTA	İslâm Hukuku'nda delillerin değerlendirilmesi
VIII. HAFTA	İslâm Ceza Hukuku'nda Haddler, Kıyas Uygulamasının Psikolojik Temelleri
IX. HAFTA	İslâm Hukuku'nun meselelere uygulanması, çözüm üretme teknikleri
X. HAFTA	Ödev Sunumları
XI. HAFTA	Ödev Sunumları
XII. HAFTA	Ödev Sunumları
XIII. HAFTA	Ödev Sunumları
XIV. HAFTA	Ödev Sunumları

GÜNLÜK DERS PLANI

(8. Hafta)

OKULUN ADI	:Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
DERSİN ADI	:İslâm Hukuk Doktrinine Giriş
SINIF	:Temel İslâmi Bilimler Bölümü 4. Sınıf
ÜNİTENİN ADI	:Haddler (İslâm Ceza Hukuku)
KONUNUN ADI	:Kıyas Uygulamasının Psikolojik Temelleri
SÜRESİ	:100 dakika (2 ders)
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİĞİ	:Soru – Cevap Yoluyla Buldurma Tekniği
ARAÇ-GEREÇLER	:Bilgisayar, Projeksiyon, Yazı tahtası, Ders notları
KAYNAKLAR :	

- * Kur'an-ı Kerîm
- * Muhammed Hamdi Yazır, "Hak Dini Kur'an Dili", Eser Kitabevi, 1971, İstanbul
- * Ali Kemal Kastan, "Barış Dini", Bilge Yayıncılık, 2005, İstanbul
- * Daniel Goleman, "Duygusal Zeka", 1996 (21. Basım) Varlık Yayınları, İstanbul.
- * İbn-i Rüşd, "Bidayeti'l-Müctehid", Terc:Ahmet Meylanî, Beyan Yayınları, İst.

DERSİN AMACI ve HEDEFLERİ

AMAÇ : İslâm Hukuku'nun felsefi temelini oluşturan ve gelişmesinde büyük önem taşıyan İslâm Hukuk Doktrini'nin temel kavramlarından bir Hadd cezası olan Kıyas'ın öğrenilmesi

HEDEF I : Kriminolojik açıdan suçlu psikolojisinin kavranması

Davranışlar:

- Empati duygusunun insan ilişkilerindeki yerini anlayabilme
- İşlenen suçların temel sebeplerinden en önemlisinin empati duygusu eksikliği olduğunu belirleme

HEDEF II : Suça meyilli kişiliğin suç işlemekten caydırılması açısından suç – ceza dengesinin önemini hukuk öğrencisine kavratma

Davranışlar:

- Suç işlenmeden suça giden yolların kapatılmasının önemini anlama
- Bu açıdan suç - ceza dengesinin yaptırım gücünü kavrayabilme

HEDEF III : "Cezanın şahsiliği ilkesi" açısından hapis cezasının değerini belirleme

Davranışlar:

- Cezanın şahsiliği ilkesinin suçları önlemedeki değerini anlama
- Suçlu açısından hapis cezasının anlamını kavrama

HEDEF IV : Suça teşebbüs aşamasında Kısas'ın önleyici rolünün kavranması

Davranışlar:

- Cezanın şahsiliği ilkesi açısından Kısas'ı değerlendirebilme
- Suç – Ceza dengesi ilkesi açısından Kısas'ı değerlendirebilme
- Suçların, teşebbüs öncesi aşamasında önlenmesi açısından Kısas'ı değerlendirebilme

HEDEF V : Toplumsal barışın sağlanmasında Kısas'ın rolünün kavranması

Davranışlar:

- Olayın hakim tarafından incelenmesi sonunda belirlenen cezayı icra etme veya affetme yetki ve kararının mağdur tarafa bırakılmasının psikolojik temellerini kavrama
- Kısas'ta mağdur tarafın affetmeye özendirilmesi
- Suçlunun mağdur tarafından affedilmesinin suçlu psikolojisi açısından değerlendirilebilmesi ve bu affin tedavi edici etkisinin anlaşılabilmesi

DERSİN İŞLENİŞİ

1. DİKKAT ÇEKME:

İşlenen suçların toplumsal barışı nasıl tehdit ettiği vurgulanarak hukukun ve hukuk öğrencisinin bu açıdan misyonuna dikkat çekilecek.

2. GÜDÜLEME:

Suç – suçlu – ceza ilişkilerinde etken olan psikolojik eğilimlerin bilinmesinin bir hukuk öğrencisi için gerekliliği vurgulanacak. Suçların ve cezaların belirlenmesinde psikoloji ve sosyoloji bilimlerinin yadsınamaz nitelikleri üzerinde durularak, hukukun, ideolojik doktrinler üzerine değil, bilimsel veriler üzerine kurulabilmesi için, hukukçuların, diğer bilimsel disiplinlere yakın olmasının önemi vurgulanacak.

3. GÖZDEN GEÇİRME:

a- Suç tiplerini ve işlenme sıklıklarını ifade eden çeşitli bilgiler ve grafikler yorumlanacak, dünya üzerinde uygulanmakta olan cezalar ve bu cezaların suçların önlenmesi açısından değerlendirilmesi yapılacaktır.

b- Empati, suç, ceza, had, hukuk kavramlarını yeniden ele alıp bilgilerin tazelenmesi sağlanacaktır.

4. GEÇİŞ:

İslâm hukuku tarihi araştırmaları yardımıyla çeşitli dönemlerde ve farklı bölgelerde işlenen suçların tipleri, sıklıkları, suçlu nüfusunun genel nüfusa oranları, verilen ve icra edilen cezalar istatistiklerle değerlendirilecek, caydırıcılıkları açısından suç – ceza ilişkileri gözden geçirilecek.

5. GELİŞTİRME:

- Kısas'ın Kur'an tarafından sunulma şekli üzerinde durulacak.
- "Ey tam akıl sahipleri" tarzındaki hitap şeklinin bilimsel verilerin bulunmasına teşvik açısından değerlendirilmesi yapılacak.

6. ARA GEÇİŞ:

İslâm hukukunun hangi temel veriler üzerine kurulduğu gözden geçirilecek

7. GELİŞTİRME:

Kısas çeşitli yönlerden ele alınarak diğer ceza yöntemleriyle kıyaslanacak ve üstün ve zayıf olduğu yönleri tartışılacak.

- Kısas empati duygusu açısından değerlendirilecek.
- Cezanın şahsiliği ilkesi açısından kısasın eleştirisi yapılacak
- Suç – Ceza dengesi açısından diğer ceza tipleri ve kısas eleştirilecek
- Toplumsal barışın sağlanmasında kısas ve diğer ceza tiplerinin rolleri kıyaslanarak tartışılacak.

8. ÖZETLEME:

- Kriminolojik açıdan suçlu psikolojisi
- Empati duygusunun insan ilişkilerindeki yeri
- İşlenen suçların temel sebepleri
- Suç işlenmeden suça giden yolların kapatılmasının önemi
- Suç - Ceza dengesinin yaptırım gücü
- Cezanın şahsiliği ilkesinin suçları önlemedeki değeri
- Suçlu açısından hapis cezasının anlamı
- Suçlunun mağdur tarafından affedilmesinin suçlu psikolojisi açısından değerlendirilebilmesi ve bu affin tedavi edici etkisi
- Cezanın şahsiliği ilkesi açısından Kısas
- Suçların, teşebbüs öncesi aşamasında önlenmesi açısından Kısas
- Toplumsal barışın sağlanmasında Kısas
- Kısas'ta mağdur tarafın affetmeye özendirilmesi
- Suç – Ceza dengesi ilkesi açısından Kısas

9. TEKRAR GÜDÜLEME:

Bireysel, toplumsal ve küresel barışın oluşmasında hukukçuların fonksiyonlarına vurgu yapılacak.

10. KAPANIŞ:

İslâm hukuk mantalitesinin evrensel boyutlarına dikkat çekilecek, bu mantalite açısından İslâm hukukunun diğer alanlarıyla ceza hukuku mahiyetindeki Haddler'in zihinsel irtibatı kurulacak.

11. DEĞERLENDİRME:

- Kıyas'ın kelime anlamı ile toplumsal hedefi arasındaki ilişkiyi açıklayınız.
- Empati duygusunun insan ilişkilerindeki değeri ve bu duyguya sahip olmayan bireylerin eğilimleri nelerdir?
- Kıyas'ı vahşet olarak algılamamıza sebep olan yanılığımız nedir?
- Kıyas'ın ağır bir cezalandırma yöntemi olduğunu düşünmemize sebep olan içsel durumlarımız nelerdir?

---- Kıyas'ı vahşet olarak algılamamıza sebep olan yanılığımız nedir?

(Mevcut ceza yöntemlerinin suçları önlemedeki yetersizlikleri sonucu ortaya çıkan yaygın suç oranı. Yanılgı noktası, suç işlemiş olan bu kadar insanın kıyas edilmesiyle ortaya çıkacak olan tablo. Kıyasın hedefi "insanlar habire suç işlesin, biz de onları en vahşi şekilde cezalandıralım" değildir)

---- Kıyasın ağır bir cezalandırma yöntemi olduğunu düşünmemize sebep olan içsel durumlarımız nelerdir?

(Ateş düştüğü yeri yakar. Başka insanlara karşı işlenmiş suçların mağdurlarının psikolojik durumlarını idrak etme imkanlarına sahip olmayışımız. Sabancı suikastinin arkasından öldürülen üst düzey genç yöneticinin annesinin, "Pırıl pırıl bir insan olan oğlumun katillerinin öldürülmesinden başka hiçbir ceza içimdeki ateşi söndüremez." Şeklindeki feryadı ve o insanın hukuk sistemine öfkesi, bu husustaki ilginç verilerden biridir. Bir caninin, başkasını değil, en çok sevdiğimiz bir insanı, annemizi, babamızı, küçük kızımızı, canımız gibi sevdiğimiz kardeşimizi öldürmesi halinde içine düşeceğimiz buhranı hayalimizde canlandırırsak, bir de kıyasın suça meyilli kişilerin önünde oluşturacağı engelleyici rolünü dikkate alırsak kıyasın ağır bir cezalandırma yöntemi olmadığını anlarız. Suçu işlenmeden önleyen, işlendikten sonra ise bozulmuş olan toplumsal barışın hukuk sistemi tarafından tarafsız bir tutumla yeniden tamirini sağlayan etkili ve sonuç alan bir yaptırım olduğunu görürüz)

KÜLTÜRE ACIMAK KUZULARA MENHAPETSİZLİKTİR.

İSLÂM CEZA HUKUKUNDA KISAS

SORU : -CEZA NE DEMEK?

CEVAP : “Suç işleyene; kendisini doğru yola getirmek, başkalarına akıl payı olmak gibi amaçlarla, suçun derecesine göre uygulanan yaptırım.” (Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük)

SORU : -CEZA KELİMESİ, İNTİKAM VE KİN GİBİ HİSSİ AÇILIMLAR TAŞIYAN BİR KELİMEDİR, DEĞİL Mİ?

“Cezalandırmak”!!!!!!....

SORU : -“CEZA KANUNU” NUN AMACI NEDİR?

CEVAP : 5237 Sayılı Yeni Türk Ceza Kanununun 1. Maddesi:

“Ceza kanununun amacı; kişi hak ve özgürlüklerini, kamu düzen ve güvenliğini, hukuk devletini, kamu sağlığını ve çevreyi, toplum barışını korumak, suç işlenmesini önlemektir.” (Doç. Dr. Vahit Bıçak, Yeni Türk Ceza Kanunu)

SORU : -İSLAM HUKUKUNDA “CEZA HUKUKU” TABİRİNİN YERİNE HANGİ KELİME KULLANILMAKTADIR?

CEVAP : “Haddler” ifadesi kullanılmaktadır.

SORU : -“HADD” NE DEMEK?

CEVAP : “Sınır”

İslâm hukukunda “Cezalandırmak” değil, “Haddler” vardır. “Haddi, sınırı belirlemek, bildirmek, yerine çekmek vardır. Taşkınlık yapılarak tecavüz edilen diğer insanlara ait hak ve hürriyet sınırlarının belirlenmesi ve tecavüz edilen hakkın hak sahibine ödenmesi” vardır.

SORU : -BİR İNSANI SUÇA SÜRÜKLEYEN YA DA SUÇ İŞLEMESİNE ENGEL OLAN YÖNÜ HANGİ YÖNÜDÜR? PSİKOLOJİK YÖNÜ MÜ, SOSYOLOJİK YÖNÜ MÜ, FİZYOLOJİK YÖNÜ MÜ?

CEVAP : Psikolojik yönü

SORU : -ÖYLEYSE HUKUKUN SUÇ VE CEZALARINI BELİRLEYEN “CEZA HUKUKU” OLUŞTURULURKEN FAYDALANILMASI GEREKEN BİLİM PSİKOLOJİ OLMALIDIR DEĞİL Mİ?

CEVAP : Evet, ceza hukuku oluşturulurken en çok faydalanılması gereken bilim, psikolojidir.

SORU : -PEKİ PSİKOLOJİ BİLİMİ HANGİ ÇAĞDA GELİŞMİŞTİR?

CEVAP : 19. yy.dan itibaren.

SORU : -19.YY.DAN ÖNCE BİNLERCE, MİLYONLARCA YIL BOYUNCA BİRLİKTE YAŞAMIŞ OLAN İNSANLAR ARASINDAKİ ANLAŞMAZLIKLARIN ÇÖZÜMÜ İÇİN OLUŞTURULMASI GEREKEN CEZA HUKUKUNU OLUŞTURMAK İÇİN GEREKEN BİLGİYİ, PSİKOLOJİ OLMADIĞINA GÖRE KİMDEN ALACAĞIZ? AYRICA BU GÜN ELDE ETTİĞİMİZ PSİKOLOJİK BİLGİLER, BİR CEZA HUKUKU OLUŞTURABİLECEK GENİŞLİK VE DERİNLİĞE ULAŞMIŞ MIDIR?

CEVAP : İnsanların bilimsel alandaki gelişmeleri, hayatımızı kolaylaştırması açısından çok önemli. Ancak hepimiz biliyoruz ki bilimsel gelişmeler çok yavaş gerçekleşiyor. Bu gün bile, insan, insanın beyni ve buna dayalı olarak işlem gören insanın psikolojik yapısı hakkındaki bilgilerimiz oldukça sınırlıdır. Bilimsel çalışmalar devam ettiğine göre ve devamlı olarak yeni bulgulara ulaştığımızı göre modern psikoloji yeterli düzeye ulaşamamış demektir. Zaten bu durum modern psikoloji tarafından itiraf edilmektedir. Bu hususu yeterli miktarda düşündüğümüzde hukuk sisteminin oluşturulması için hazır küllî (temel) bilgilere ve ilkeler ihtiyacımız vardır. İşte bu ihtiyaç, Allah tarafından peygamberler vasıtasıyla gönderilen temel ilke ve bilgilerle giderilmektedir.

SORU : -PEKİ ALLAH BU BİLGİLERE GERÇEKTEN SAHİP Mİ?

CEVAP : ALLAH’IN BİLGİSİ EZELÎ VE SONSUZDUR. O’NUN İLMİ, İNSANI, TOPLUMU VE HER ŞEYİ KUŞATIR:

Hukuk-Bilim ilişkisi, kritik ve hassas bir konudur. Hukukun geliştirilmesi şüphesiz bilimin görevidir. Ama şu husus, Hukuk-Bilim ilişkisi açısından önemli ve problemlidir: Hukukun, vereceği hükümlerde en üst düzeyde isabet sağlayabilmesi, sosyoloji, siyaset bilimi, ekonomi, insan fizyolojisi ve psikolojisi gibi beşeri bilimler tarafından üretilen doğruluğu kanıtlanmış üst düzey bilgilere bağlıdır. Şu bir gerçek ki, hukukun ihtiyaç duyduğu yüksek bilgiler, bu bilimler tarafından başlangıç dönemlerinde üretilebilecek bilgiler değildir. Bu bilgilerin üretilebilmesi aşamalı bir süreç dahilinde gerçekleşebilmektedir. Ama diğer yandan insanın hukuki çözümlere ihtiyacı ise, bu bilgilerin, kurulması, tedvin edilmesi, geliştirilmesi aşamalarından önce de var olmaktadır. Yani barışın sağlanması acil bir ihtiyaçtır ve insanlık, ihtiyaç duyulan bu bilgilerin geliştirilmesi için sözünü ettiğimiz bilim dallarının gelişmesini bekleme lüksüne sahip değildir. Bu durumda hukukun, barış açısından hayati önem taşıyan temel ilkelerinin belirlenmesinin, gelişmesine "Sıfır"dan başlayan bilimsel çalışmalara bırakılması, sonsuz merhamet sahibi olan Allah'ın barış hedef ve iradesine tersdir. Bilgi düzeyi henüz başlangıç durumunda olan ilk insanların da barış içinde yaşamaya ihtiyaç ve hakları vardır. Hele bilimlerin gelişme sürecinde madde bilimlerine göre sekonder durumda bulunan sosyal ve beşerî bilimler ve bunların ürünü olan hukukun gelişme sürecine barışı feda etmek olacak ve kabul edilebilecek şey değildir. İşte bu yüzden ilmi, başlangıcı, sonu ve sınırları açısından sonsuz olan Allah ilk insanı peygamber olarak yaratmış ve barışı temin eden temel hukuk kaideleri de dahil olmak insan için hayati önem taşıyan acil temel bilgileri kendisine öğretmiştir.

İslâm'ın, bilimsel çalışmaya verdiği önem ve bunun sonucu Müslümanların bilimin her alanına yaptığı bilimsel katkılar tarih sahnesinde aşikâr olan şeylerdir. Bu bağlamda hukukun geliştirilmesi de muhakkak hukuk biliminin sorumluluğuna verilmiştir. Fakat hukukun temel ve hayati öneme sahip objektif ve adil hükümlerinin ilk andan itibaren acilen insanlığa bildirilmeleri gerekmektedir. Çünkü bu temel hukuk bilgilerinin üretilebilmesi, insanın, fizyolojik, psikolojik ve sosyolojik bütün yönleri ile mikro ve makro düzeyde tanınması ve bilinmesi ile mümkündür. Bilimsel çalışmayı tek kutsal değer olarak kabul edip her şeyin önüne koyan pozitivist tarihselci felsefelerin bile bilimin gelişme sürecine ait bu realiteyi kabul ve ikrar ettikleri bilinen bir durumdur. Bu felsefelerin en acıklı tutarsızlığı, bu bilimsel gelişmelerin öncesinde yaşayan insanları barışa layık görmemeleridir. İsimlerinden biri de 'Barış (=Selam)' olan Allah ise onların vehmettiği gibi yapmamış ilk insandan itibaren barışın temini için, merhametinin gereği olarak sonsuz bilgisinden insanlığı faydalandırmıştır.

O, bütün evreni ve bu evrende var olan her şeyi bütün yönleriyle bilir. Dolayısıyla insanı da her açıdan ve bütün derinliğiyle bilir:

"Sizi en iyi bilen Rabbinizdir...Ve göklerde ve yerde olan herkesi en iyi bilen Rabbindir..."
(İsra (17):54-55)

"Şuna dikkat edin, muhakkak ki göklerde ve yerde olan her şey Allah'ındır. Dolayısıyla O sizin ne üzerinde olduğumuzu (içinizi) bilir." (Nur (24):64)

"Görülmeveni ve görüleni bilendir. Hakîm'dir, Habîr'dir." (En'am(6):73)

"O gizliyi de, gizlinin gizlisini de bilir." (Tâhâ(20):7)

"(Onlar) bilmiyorlar mı ki, Allah onların gizlediklerinin de açığa vurduklarının da hepsini bilmektedir." (Bakara(2):77)

"Ve hiç şüphesiz insanı biz yarattık ve nefsinin/duygularının ona ne vesveseler verip düşündürdüğünü biz biliriz. Biz ona şah damarından daha yakınız." (Kaf(50):16)

"(Meryem oğlu İsa:)...Benim içimden geçen her şeyi sen bilirsin." (Maide (5):116)

"Allah onların içlerinde olan her şeyi çok iyi bilir." (Hûd (11):31)

"Rabbiniz içinizde olanı en iyi bilendir." (İsra (17):25)

İşte İslâm'ın hukuk sistemi ve bu sistemin bir bölümü olan haddler ve bu arada kısas ilkesi, bu ayetlerde sergilenen ilmin ürünüdür. İnsanlığın acil ihtiyacı olan temel bilgilerin beklenmeden verilmesi sonsuz merhametin yansımasıdır.

SORU :-PEKİ, ALLAH İNSANLAR ARASINDA TARAF TUTAR MI? MÜMİN-KAFİR AYRIMI YAPAR MI?

CEVAP : ALLAH ALEMLERİN RABBİDİR, MERHAMETİN KAYNAĞIDIR, ALLAH ADİL VE OBJEKTİFTİR:

Allah, her bir insan tekinin yaratıcısıdır. Ferdiyle-toplumuyla, fakiriyle-zenginiyle, güçlüsüyle-zayıfıyla, bilginiyle-cahiliyle, kadınıyla-erkeğiyle, yaşlısıyla-genciyle, dindarıyla-inkarcısıyla insan

oğlunu yaratan, Allah'tır. Allah'ın rabliğini ve ilahlığını kabul etseler de etmeseler de O, bütün insanların Rabbi ve ilahıdır. Allah'ın, durumu, mevkii, kendi nazarındaki derecesi ne olursa olsun kullarının her birine eşit mesafede olduğu şu ayetler tarafından ifade edilmektedir:

“(Onlara de ki:) Şüphesiz Allah benim de Rabbinim, sizin de Rabbinizdir.” (Al-i İmran(3):51)

“De ki: “Muhakkak ben de sizin gibi bir beşerim. İlahınızın tek ilah olduğu bana vahy olmuyor.” (Kehf(18):110)

“Ey iman edenler! Kendinizin, ana-babanızın, yakınlarınızın aleyhine bile olsa adaleti titizlikle ayakta tutan ve sırf Allah için şahitlik eden kimseler olun: Haklarında şahitlik ettikleriniz, ister zengin olsun ister fakir. Çünkü Allah her ikisine de sizden daha yakındır. Heva ve hevesinize uymayın ki adaleti yerine getiresiniz.” (Nisa(4):135)

“Yahudiler ve Hıristiyanlar: “Biz Allah'ın oğulları ve sevdikleriyiz” dediler. De ki: “Öyleyse niçin (Allah) günahlarınız yüzünden size azap ediyor? Bilakis siz de O'nun yarattıklarından birer beşersiniz.” (Maide(5): 18)

Bu durumda Allah'ın, her bir insan tekine uzaklığı- yakınlığı aynıdır. Birini ötekine tercih etmesi söz konusu olamaz, muhaldir. O'nun belirlediği üstünlük kıstası takvadan ibarettir. Takvanın içeriğinin temel maddesi de zaten insana ve insanlığa faydalılıktır. Hukuk karşısında her fert eşittir. Allah nezdindeki tek üstünlük kriteri olan takva bile hukuk karşısındaki eşitliğe engel teşkil edemez. İnsanlık camiasının en yüksek takva düzeyine sahip ferdi olan Hz. Peygamber bile, kendisi üzerinde hakkı olduğunu iddia edenlere o an kısas icrası için hazır olduğunu söylemiştir. Hz. Peygamberden sonra devlet başkanı olan Hz. Ömer ve Hz. Ali (R.anhüma), devlet başkanlıkları döneminde gayr-ı müslimlerin açtıkları mahkemeye davalı olarak çıkıp yargılanmışlar ve ne kendileri ve ne de tek bir mümin buna itiraz etmemiştir.

Allah'ın, her bir insan tekine yakınlığının eşit olduğunu dolaylı ya da direkt ifade eden yüzlerce ayetten bir kaçını buraya alalım:

“(O Peygamber) âmâ geldi diye yüzünü ekşitti ve çevirdi. Sen ne biliyorsun? Bel ki o arınacak ve öğüt alacaktı da o öğüt kendisine fayda verecekti? O ihtiyaç duymayana gelince. Ki sen ona yöneliyorsun. Onun arınmamasından sana ne?” (Abese(80):1-7) (En sevgili kulu olan Hz. Muhammed'i Allah'ın te'dib etme tarzına dikkat edilmelidir.)

“(Ey Peygamber) andolsun ki, sana ve senden önceki peygamberlere Vahy olundu ki, eğer eş koşarsan celalim hakkı için senin bile amelin boşa gider. Ve ziyana uğrayanlardan olursun.” (Zümer(39):65)

“Ey insanlar! Şüphesiz biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık. Sırf tanışsınız diye sizi kabilelere ve kavimlere ayırdık. Hiç şüphesiz ki Allah'ın yanında en şerefli en takvalı yaşayanınızdır. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, her şeyden haberi olandır.” (Hucurat(49):13)

“Allah adaletle hükmeder. Ondan başka yalvarıp taptukları ise hiçbir şeye hükmedemez.” (Mümin(40):20)

“(Nuh onlara şöyle dedi) Ey kavimim! Ben onları kovarsam Allah'a karşı bana kim yardım eder?” (Hûd(11):29)

Allah'ın bütün iradesi, insanın mutluluğu, huzuru ve yarattığı nimetlerden herkesin azami derecede faydalanmasıdır. Bütün emirleri ve yasakları, koyduğu hukuk kaideleri O'nun merhametinin ürünüdür:

“Sizi her türlü karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için kuluna açık açık ayetlerini indiren O'dur. Şüphesiz ki Allah, size karşı çok merhametli ve çok şefkatlidir.” (Haddid (57):9)

“Allah size güçlük çıkarmak istemiyor. Bilakis sizi tertemiz etmek ve nimetini tamamlamak istiyor. Ki bunlar teşekkür edeceğiniz şeylerdir.” (Maide (5):6)

“(Ey Resulüm) şüphesiz ki biz sana bu kitabı, insanların faydası için bir gerçek olarak indirdik. Artık kim bu kitabın gösterdiği yola girerse bu kendi lehinedir. Kim de saparsa bu da kendi aleyhinedir.” (Zümer (39):41)

SORU :-PEKİ, ALLAH TARAFINDAN HABER VE BİLGİ KANALI OLARAK KULLANILAN PEYGAMBERLERE NE DERECE GÜVENE BİLİRİZ?

CEVAP : PEYGAMBERLER GÜVENİLİR, OBJEKTİF VE ADİL HABER VE BİLGİ KANALLARIDIR :

İnsanın muhtaç olduğu temel ve hayati bilgiler vahiy yoluyla ve peygamberler aracılığıyla insanlığa sunulmuşlardır. Bu bilgiler kaçınılmaz olarak bir iletişim kanalıyla insanlığa sunulacaktı. Ve yine kaçınılmaz olarak bu kanalın insanlık tarafındaki son birimi bir insan olmak mecburiyetindeydi. Bu

insan, öncelikle, kendisi kanalıyla iletilen bilgiler ve ilkeler açısından problemi olmayan bir insan olmalıydı. Doğruluk, barış, erdem v.s. adına bilgiler ileten bu insan, öncelikle bu bilgilerin bizzat temsilcisi olmalıydı. İşte peygamberler buldukları toplum içinde böyle insanlar olarak yaşamış kişilerdir.

Bugün yaşayan insanlığın, en ayrıntılı olarak ve en yakından tanıdığı peygamber, modern çağların başlarında yaşamış ve böylece hayatının en ince ayrıntılarına varıncaya kadar bilimsel kıymeti haiz belgelerle belgelenmiş bir insan olan Hz. Muhammet (S.A.S.)'dir.

Onun hayatı, modern çağın her türlü bilimsel tetkikine açıktır. Bilim açısından bakıldığında çok kısa sayılabilecek bir süre önce yaşamıştır. Onunla alakalı her türlü ve sağlam bilgiye her an ulaşmak mümkündür. O, belgesel ve bilimsel dönemin insanıdır.

Ne yaşadığı dönemde ve ne de sonraki dönemlerde, baş düşmanları da dahil hiçbir insan, onun güvenilir olmadığını düşünme ve söyleme imkanına sahip olamamıştır. Bu yönüyle O, bizzat kendisi bilimsel ve güvenilir bir belge ve kaynaktır. Kendisinden önce yaşanmış dönemlere ait bilgiler ve madde ötesi bilgiler için O'nun fem-i saadetleri, modern çağların en güvenilir haber ve bilgi kanalıdır. Bu kanalla bize ulaşan Kur'an-ı Kerim'de gerek kendisi ve gerekse kendisinden önce yaşamış peygamberlerin güvenilirlikleri hakkında bilgi veren ayetlerden bazıları şunlardır:

"İnen yıldızla /peyderbey inen Kur'an'a yemin olsun ki arkadaşınız (Muhammet) sapmadı ve azmadı da .O (subjektif) arzusuna göre konuşmaz." (Necm(53):1-3)

"De ki: "Ben size, Allah'ın hazineleri yanımdadır demiyorum. Gaybı da bilemem. Size ben meleğim de demiyorum. Ben bana vahy edilenden başkasına uymam." (En'am (6):50)

"Peygamberler öyle kimselerdir ki sadece Allah'ın gönderdiklerini tebliğ ederler, Allah'tan korkarlar ve O'ndan başka hiç kimseden korkmazlar... Muhammed, adamlarınızdan hiç birinin babası değildir. Fakat O Allah'ın resulü ve peygamberlerin somuncusudur. Allah, her şeyi hakkıyla bilendir." (Ahzâp (33):39-40)

"(Resulüm) Sen onları davet et ve emrolduğun gibi dosdoğru ol. Onların arzularına uyma ve de ki: "Ben Allah'ın indirdiği her kitaba inandım ve bana aranızda adil davranmam emredildi. Allah bizim de Rabbimiz, sizin de Rabbinizdir." (Şûra(42):15)

"Allah'ın kendisine kitap, hüküm ve nübüvvet verdiği hiçbir kişinin kalkıp da insanlara : "Allah'ın yanı sıra bana da kul olun" demesi olacak iş değildir. Ancak o kimse "Öğretmekte ve okuyup okutmakta olduğumuz Kitap'ın gerektirdiği gibi Rabbe bağlı kullar olun." diyebilir. O size melekleri ve peygamberleri de rabler edinmenizi emretmez." (Al-i İmran(3):79-80)

"(Nuh dedi ki) Ey kavmim ! (Tebliğimden dolayı) sizden mal istemiyorum. Benim mükafatım Allah'tan başkasına ait değildir." (Hûd(11):29)

Kıyas ile ilgili bilgiler işte bu güvenilir ve objektif iletişim kanalları aracılığıyla bize iletilen barış ve merhamet yüklü bilgilerdir.

SORU :-BİR İNSANA ZARAR VERMENİZE HANGİ DUYGUNUZ ENGEL OLMAKTADIR?

CEVAP : Empati...

SUÇ İLE EMPATİ DUYGUSU ARASINDA DOĞRUDAN VE KESİN BİR İLİŞKİ VARDIR.

İnsanın bütün yapıp-etmelerinin kaynağı, onun duygusal dünyasıdır. Bu nokta insanın eylemleri açısından çok önemli olduğundan Allah yukarıya aldığımız ayetlerde özellikle iç dünyaya vurgu yapmaktadır:

"O sizin ne üzerinde olduğumuzu (içinizi) bilir." (Nur (24):64)

"Allah onların gizlediklerinin de açığa vurduklarının da hepsini bilmektedir." (Bakara(2):77)

"Rabbimiz içinizde olanı en iyi bilendir." (İsra (17):25)

"Ve hiç şüphesiz insanı biz yarattık ve nefsinin/duygularının ona ne vesveseler verip düşündürdüğünü biz biliriz. Biz ona şah damarından daha yakınız." (Kaf(50):16)

"Allah onların içlerinde olan her şeyi çok iyi bilir." (Hûd (11):31)

Allah kullarının psikolojik dünyasını çok iyi bilmektedir. Hangi davranışlarının ardında hangi duygular vardır? Tercihlerinde etkin olan duygular nelerdir? Hangi eğilimleri masumdur? Hangi yönelimlerinde suç unsuru bulunmaktadır? Suça yönlendiren bu eğilimlerin önlenmesi neye bağlıdır? İnsanlar arası ilişkileri geliştiren veya tahrip eden davranışlar nelerdir? Hangi kötü davranışta insan hangi düzeyde suçludur? Bu suçun önlenmesine yetecek karşı davranış (Hadd, ceza) ne olmalıdır? gibi insanın iç dünyasıyla ilgili bilgileri bütün derinlik ve genişliğiyle O bilmektedir. Bu bilgisi ezeli olduğundan, insan henüz bu bilgilerin hiçbir safhasından haberi bile yok iken Allah bu bilgileri bilmektedir.

İnsanın iç dünyasına ait bu bilgilere insan yeni yeni ulaşmaya başlamıştır. Modern hukukun kurulduğu dönemler, psikolojik araştırmaların çok yetersiz olduğu dönemlerdir. Bundan dolayı hukuk

sistemleri, psikolojik ve sosyolojik bilimsel verilere değil ideolojik doktrinlere dayalı olarak oluşturulmuştur. Modern hukuk sistemlerinin bu durumu halen de devam etmektedir. Çünkü insanın beyni ve bu organa dayalı olarak oluşmuş olan psikolojik yapısı hakkındaki bilgiler henüz çok yeni ve yetersizdir. **Ve hukuk sistemlerinin geliştirilmesinde psikoloji henüz gerekli düzeyde yerini almamıştır.** Hukuk fakültelerinde okutulmakta ve incelenmekte olan kriminoloji çalışmalarında psikoloji ve sosyolojiden çok, felsefi doktrinler etkin olmaktadır. Günümüzün etkin psikolog ve sosyologlarının elde ettiği bilgiler henüz hukuka yön vermekte kullanılmamaktadırlar.

Günümüzün dünya çapında şöhrete sahip davranış ve beyin bilimleri uzmanı Dr. Daniel Goleman "Duygusal Zeka" isimli meşhur çalışmasında suçlu psikolojisi konusunda ilginç verilere ulaşmış. 'Kıyas'ı bu veriler ışığında incelediğimizde ortaya şaşırtıcı sonuçlar çıkmaktadır. **Bu bilgileri gözden geçirdiğimizde öncelikle şunu anlamaktayız:** Allah'ın, büyük merhameti gereği bize verdiği bilgiler, bilimsel çalışmaların çağlar boyutunda ötesine ve ilerisine uzanmaktadır. İnsan oğlunun bu temel bilgilere ulaşması için dev imkanlara, çağlar süren çalışmalara ve birikime, hiçbir ideolojiden etkilenmeyen son derece objektif bir bakış açısına sahip olmalıdır. Bu şartlar oluşturulmadıkça üzerine adil bir hukuk sisteminin oturacağı bilimsel alt yapı elde edilemez. Beş bin sene, on bin sene önce yaşamış bir insanın bilemeyeceği, ancak 21. yy.ın imkanlarıyla çalışan D. Goleman gibi bilim adamlarının bulabileceği insan ile ilgili şu bilimsel gerçekler bu yaklaşımımızı doğrulamaktadır:

Stayt. (Ancak bu duygu (empati) ne yazık ki en adi suçları işlemiş kişilerde eksiktir. Bu belirleyici psikolojik özelliği ırz düşmanlarında, çocuklara sarkıntılık edenlerde ve aile içi şiddete başvuranlarda görmekteyiz. **Bu kişiler empatiden yoksundurlar.** Kurbanlarının acısını hissetme yeteneğinin olmaması, kendi kendilerine suça teşvik edici yalanlar uydurmalarına olanak verir...)

Bu kişiler kurbanlarına zarar verirken empatinin devreden çıkması, hemen her zaman zalimce hareketlerinin öncesinde oluşan duygusal döngünün bir parçasıdır....

Bir çocuğa tecavüz girişiminde bulunan suçlu tarafından çocuğun duyguları –kendini şiddetle geri çekmesi, korkusu, iğrenmesi- algılanmaz." (Goleman, Duygusal Zeka)

Zaten hepimiz biliyoruz ki Goleman'dan 1400 yıl önce Hz. Peygamber: "Sana yapılmasını istemediğin şeyi başkasına yapma." Diyerek dinde empatinin yerine çok açık bir ifade ile vurgu yapmaktadır. İslâm'ın hükümleri, ideolojik doktrinlerde olduğu gibi kişilerin (Doktriner Filozofların) yanlı yorumlarına değil insan gerçeğine dayanmaktadır. İslam'ın yasakladığı, kötü gördüğü davranışları bir liste halinde, Arapça terimlerden soyutlayıp İngilizce ifadelerle yazdığımızda, bu maddelerin her birinin evrensel nitelikte doğrular olduğunu her kes kabul eder. Aynı doğrular bilimsel havası verilen ifadeler kullanılarak söylendiğinde kabul görüyor, dinî kavramlarla anlatıldığında ise "Din bu işe karışmasın" tepkisi gösteriliyor. Halbuki bu günkü bilimsel çalışmalar bile insanın psikolojik dünyasını yeterli tanıma imkanına sahip değildir. Dolayısıyla bunlardan elde edilen veriler de hukuk hükümleri için henüz yeterli değildir. Bu iddiamızın yani bu gün ulaşılan bilgilerin henüz yetersiz olduğu savının en ilginç doğrulayıcısı, Daniel Goleman'ın şu tespiti:

"Çocuklara sarkıntılık etmek gibi suçlar işlemiş kişilerde bir empati duygusu geliştirme umudu biraz olsa da, başka bir suçlu tipi olan (psikiyatrik teşhiste son zamanlarda sosyopat denilen) **psikopatlar çok daha umutsuz vakalardır. Psikopatlar, hem çekicilikleriyle hem de en zalim, en vicdansızca davranışlarından bile hiçbir vicdan azabı duymamalarıyla ünlüdür. Hiçbir şekilde empati ya da merhamet hissedememek, hatta en küçük bir vicdan kırıntısına sahip olmamak anlamına gelen psikopati, en karmaşık duygusal bozukluklardan biridir. Psikopatin soğukluğunun ana nedeni, en yüzeysel, sığ duygusal bağlantılarından öteye geçememesidir. Kurbanlarının, ölümden önce çektikleri acılardan zevk alan, bir dizi sadistçe cinayet işlemiş olan zalim caniler, psikopatinin en iyi örneğini oluşturur....**

...Psikopatlar, Hare'e göre, yaptıkları hareket nedeniyle gelecekte cezalandırılacakları endişesini taşımazlar. Kendileri korku hissetmediklerinden, kurbanlarının korku ve acısına karşı empati veya merhamet duymazlar." (Goleman, Duygusal Zeka)

Yukarıdaki pasajları dikkatle incelersek, psikopatların tedavi ve düzelme ümitlerinin olmadıklarının ifade edildiğini fark ederiz. Goleman ve kendisinden alıntı yaptığı Hare, canilerin korku, merhamet, acıma ve empati gibi duyguları hiçbir şekilde yaşayamayacaklarını ifade etmektedirler. Halbuki Kur'an-ı Kerim psikopatların bile düzelebileceğine işaret etmektedir:

“Kötülüğün karşılığı onun dengi bir kötülüktür. fakat kim de sabreder ve kötülüğü bağışlarsa, şüphesiz bu imrenilecek bir hayırlı tutumdur.” (Şura(42):40-43)

“Kim bu takas (kisas) hakkını hayır olarak bağışlarsa bu tutumu kendi günahlarının örtücüsü olarak kullanılacaktır.” (Maide(5):45)

“Ey müminler! Eğer birini cezalandırıcaksanız size yapılan eziyetin benzeri ile cezalandırın. Şayet sabreder (de bu hakkınızdan vaz geçerseniz) elbette bu tavır, sabredenler için daha hayırlıdır.” (Nahl(16):126)

“İyilikler de denk değildir, kötülükler de. Sen sana yapılan kötülüğü en güzel iyilikle karşıla. Böylece görürsün ki sana düşmanlık besleyen sıcacık bir dost oluvermiş.”

Dikkat edilirse yukarıdaki ayetlerde mağdur konumundaki hak sahibinden suçluyu affetmesi istenmekte, affettiği takdirde yüksek kazanımlar elde edeceği vurgulanmaktadır. Allah tarafından affi istenen kişi, mesela bir katilse, canı olduğu belirlenmiş ve cezası hükme bağlanmış bir suçludur. Goleman'ın bilimsel çalışmaları sonucu empati duygusu kırıntısına sahip olmadığı ifade edilen bir kişidir. Bu kişinin, suç işlediği sabit olmuş, cezası belirlenmiş ve mağdur tarafa cezanın infaz edilmesi veya affedilmesi kararı bırakılmıştır. Artık suçlunun ölmesi veya hayata yeniden dönmesi, mağdurun iki dudağı arasında çıkacak kelimeye bağlıdır. Ölüm ile arasındaki tek engel, mağdurun “İnfaz istiyorum” sözüdür. Onun söyleyeceği bu söz, kendisinin ölümü demektir. Ayetler vasıtasıyla Allah, bu hükmü vermek üzere olan mağduru kararını affetmesi yönünde vermesine yönlendirmektedir. Mağdurun karar için düşündüğü dakikalar, suçlu için ölüm ile hayat arasında gidip geldiği dakikalardır. Bu dakikalar içinde, işlediği suçun boyutlarını fark etmiştir. İnfaz kararı için beklediği dakikalar boyunca yaşadığı duyguların, maktul tarafından aynen yaşandığını acı acı hissetmiştir. Şu anda yaşadığı duyguları elleri arasında kıvranarak can veren maktül de aynen yaşamıştır. Cezasının infazı halinde geride kalan yakınlarının hislerini de bu arada tanıma fırsatı bulmuştur. Ancak artık çok geçtir. Canlarını bu kadar yaktığı kişilerin kendisini affetmelerinin imkanı yoktur. Devletin gücü vasıtasıyla kendisinin öldürülüp intikamlarını almaları kendileri için çok çok kolaydır. Bu infazda onları korkutacak hiçbir şey yoktur. Her şey onlardan yanadır ve kendisi tamamen etkisiz durumdadır. Kaldı ki zaten suçludur. Bu sonucu hak etmiştir. Ve artık ölümüne çok az bir süre kalmıştır.

Bu düşünceler içinde kıvrandığı o kısa zamanın sonundan mağdur tarafından af kararının gelmesi, ölüm cezasıyla cezalandırılmış katilin büyük bir şok yaşamasına sebep olur. Hayata yeniden dönmüştür. Ancak kendisine bu ikinci hayatı, kendilerine tarifi imkansız bir ızdıraplar yaşattığı kişiler ikram etmiştir. Verdiği büyük zararın karşılığı olarak bu kararı hiç beklemiyordu. Benliğini müthiş bir minnet ve pişmanlık duygusu kaplamıştır. Hayatını, kelimenin tam anlamıyla, kendilerine büyük bir yıkım ve acı yaşattığı kişilere borçludur.

İşte bu düzeltici büyük şok dalgası, Goleman ve diğer çağdaş psikoloji uzmanlarının henüz ulaşamadığı bir psikolojik veridir. **Katilin psikolojik tedavisi ve empati duygusuna yeniden sahip olabilmesi, kararlılıkla yürürlükte tutulan kısas uygulamasına bağlıdır.** Diğer hiçbir yöntem ve ceza, bizzat Goleman'ın ifade ettiği gibi, empati duygusuna sahip olmayan caniyi tedavi edemez. Katil, hukuk sisteminin kısas kararlığı sonucu acı veren ölüm çizgisinin üzerine kadar getirilmelidir. O çizginin acısını bütün yakıcılığıyla benliğinde hissetmelidir. Ancak bu şekilde empati duygusuna yaklaşmış olabilir.

Suç engelleyici ve suçluları değişime uğraticı kurallardan oluşan mükemmel bir hukuk sistemi, ancak Goleman ve benzeri bilim adamlarından öğrendiğimiz bilgiler ve modern psikolojinin henüz ulaşamadığı diğer psikolojik incelikler kullanılarak kurulabilir. Bu bilgiler, en mükemmel ve eksiksiz şekilde ancak insanı yaratan ve ezeli ve ebedi sonsuz ilim sahibi olan Allah tarafından bilinebilir. Yarattığı insanı, katiliyle-maktülüyle en çok O sevmektedir. Ve insana duyduğu tasavvur edemeyeceğimiz çaptaki sevgi ve merhametinin sonucu, çağlar sürebilecek bilimsel çalışmalara işi bırakmadan peygamberleri vasıtasıyla muhtaç olduğumuz bilgileri, hazır bilgiler olarak bize vermiştir.

SORU : -İSLAM CEZA HUKUKU MAHİYETİNDE OLAN “HADDLER”İN EN TEMEL İLKESİ OLAN KISAS NE DEMEKTİR?

CEVAP : Kısas Arap dilinde herhangi bir hakkı misliyle takas etmek, ödeşmek, dengini vermek, misliyle mukabele etmek, dengi ile değiştirmek manalarına gelmektedir.

Hukukta da işlenen suçun dengini ödemek manasına gelir. Bu yönüyle kısas, “İslâm ceza hukuku” mahiyetinde olan haddlerin temel yaklaşım kriteridir.

Öncelikle şunu belirtelim: İslâm hukuku “Ceza hukuku” tabirini değil, “Haddler” ifadesini kullanmaktadır. “Hadd” kelimesi Türkçe'mize de geçmiş bir kelimedir ve “Sınır” manasına

gelmektedir. Çoğulu “Hudûd” dur. Tercih edilen bu kelimededen de anlaşılacağı gibi İslâm’ın, işlenen suçun karşılığında takınılacak tavra yaklaşımının temelinde “Cezalandırmak” değil, “Haddi, sınırı belirlemek, bildirmek, yerine çekmek” vardır. Ceza kelimesi, intikam ve kin gibi hissî açılımlar taşıyan bir kelimedir. Haddlerde ise, taşkınlık yapılarak tecavüz edilen diğer insanlara ait hak ve hürriyet sınırlarının belirlenmesi ve hak sahibine hakkın ödenmesi yaklaşımı söz konusu olmaktadır.

İslâm hukuku, daha bu noktada yani hukukun tasnifi sırasında kullandığı isimlendirme noktasında merhameti her şeyi kuşatan Yüce Yaratıcının barış iradesini sergilemektedir. İnsan ürünü hukuk sistemlerinde bir türlü sonu gelmeyen, önü alınamayan cezalandırmalara mukabil en etkin psikolojik verileri kullanarak barışı tehdit eden cürümlerin işlenmesini daha niyet safhasında yakalayıp engelleyen “Haddler”, isminden itibaren barışçı yönünü hissettirmektedir.

**SORU :-CEZANIN ŞAHSİLİĞİ İLKESİ AÇISINDAN KISAS NE KADAR İSABETLİDİR?
CEVAP : CEZANIN ŞAHSİLİĞİ İLKESİ, DOĞRU UYGULANMASI GEREKEN ÖNEMLİ BİR HUKUK İLKESİDİR:**

Bu ilke, hemen hemen bütün hukuk sistemlerinin uygulama iddiasında bulunduğu bir ilkedir. Fakat ilk bakışta “Şahsî” imiş intibai veren cezalar, etkileri incelendiğinde görüleceği gibi şahsiliğin sınırlarını zorlayıp mahkumun başta çoluk-çocuğu olmak üzere yakınlarını mağdur eden bir mahiyete bürünmektedir. Özellikle en yaygın ceza olarak kullanılan hapis uygulaması, mahkum açısından sadece psikolojik yönüyle ceza gibi görünmektedir. Görünmektedir diyoruz çünkü gerçek suçlulara hapis, toplumun lanetleyen, kınayan baskısından hatta linç girişiminden kurtuluş imkanı vermekte, katil rütbesiyle(!) girilen hapishane ortamında kısa sürede kurulan yeni sosyal ilişkiler, dışarıdaki ortamda zaten kopmuş olan eski sosyal ilişkilerin yerine ikame edilerek psikolojik ceza yönü de fiilen ortadan kalkmış olmaktadır. Hatta bu uygulama, suçluyu toplumun psikolojik baskısından kurtarmakla kalmıyor bir de o suçlunun uzun süre hazır bakılması yükünü topluma yükleyerek, ceza, suç ve her şeyin birbirine karışmasına sebep oluyor. Yani suçlu adeta özel besiyeye alınıyor, bir nevi ödüllendiriliyor. Buna mukabil uzun süren hapis cezası yoluyla, miras, yeni nikah, borçlar vs. gibi hukukun diğer alanlarının işletilemeyeşi sonucu, kendine göre ne ölü ne diri durumunda olan mahkum yakınları esas cezalandırılan kişiler oluyor.

Kisasta ise en uç icra durumunda olan kısasen katilde, katil sonrası mahkum yakınları lehine işletilecek diğer hukuk alanları, geride kalanların hayatlarını yeniden kurmalarına imkan tanımış olmaktadır. Çünkü;

“Doğrusu hiçbir günahkar, diğerinin günah yükünü taşıyamaz.”

Bu hüküm, bu şekliyle Kur’an-ı Kerim’de beş değişik yerde geçmiştir:

“Her kesin kazandığı ancak kendisinedir. Hiçbir günahkar, diğerinin (günah) yükünü taşıyamaz.” (En’am(6):164)

“Hiçbir günahkar, başkasının günah yükünü yüklenmez” (İsra(17):15)

“Hiçbir günahkar, başkasının günahını yüklenip çekemez.” (Fatır(35):18)

“Hiçbir günahkar, diğerinin günah yükünü yüklenmez” (Zümer(39):7)

“Doğrusu hiçbir günahkar, diğerinin günah yükünü yüklenmez” (Necm(53):38)

**SORU :-KISASTA SUÇLUNUN AFFEDİLMESİ İÇİN BİR YOL VAR MIDIR?
CEVAP : SUÇLUYU AFFETME YETKİSİ MAĞDURA VEYA VELİSİNE AİTTİR.**

İslâm hukuk sisteminde fertlerin hukuku alanında yargıcın görevi sadece hakları, haddleri belirlemek ve icrasında hak sahibine yardımcı olmaktır. Bu yardım cihetine şu ayet-i kerimede işaret vardır:

“Kim haksızlığa uğramış olarak öldürülürse biz onun velisini, kısasın icrasını kararına veya affetmeye yetkili kıldık. O da kısasın icrasında aşırı gitmesin. Çünkü kendisine zaten yardım edilmiştir.” (İsra(17):33)

Adliyenin görevi, mağdura icrada yardımdan ibarettir. Af yetkisinin adliyeye veya siyasi otoriteye ait olmadığı, şahsi hukuk alanında af yetkisinin tamamen mağdura veya onun hukuki velisine ait olduğu çok net olarak ifade edilmektedir. İslâm hukukunda mağdurun hakkının, yargıç, adliye, hükümet ve hatta Allah tarafından bile affı söz konusu değildir. Allah, kendisine karşı işlenen günahları affedeceğini, kul hakkının affedilmesinin ise asla kendisine ait olmadığını bize açıkça bildirmektedir. Af tamamen gadre ve zulme uğrayanın kararına bırakılmış bir tasarruftur. Bu tasarrufu onun yerine bir başka şahsın veya kurumun kullanması suçun teşvikinden başka bir şey değildir.

İslam'ın barış hususunda ince eleyip sık dokuyan tutumu, bu suçlu-mağdur ilişkisinde çok açık olarak görülmektedir. Cezanın çekilmesinde ve icra kararında niyabet asla söz konusu olamaz. Ve uygulamanın da olabildiğince şahıslara münhasır kalmasına azami hassasiyet gösterilmiştir. Kurallar belirlenirken adeta mikron ölçeğinde operasyon yapan bir beyin cerrahı titizliği gösterilmektedir. İcra ve infaz yahut af kararı sadece mağdura ve velisine has kalacaktır. Haddlerin uygulama sahası da sadece suçluya münhasır olacaktır.

Af yetkisinin mağdura ait olduğunu ifade eden şu ayetleri de konunun zenginleştirilmesi açısından buraya alalım:

“Allah'ın haram kıldığı canı haklı bir sebep olmaksızın öldürmeyin. Kim haksızlığa uğramış olarak öldürülürse biz onun velisini, kisasın icra kararına veya affetmeye yetkili kıldık. O da kısasla öldürme işinde aşırı gitmesin. Çünkü kendisine zaten yardım edilmiştir.” (İsra(71):33)

“Kötülüğün karşılığı onun dengi bir kötülüktür. Kim de affeder barışı sağlarsa, onun mükafatı Allah'a aittir.” (Şura(42):40)

“Ey müminler! Eğer birini cezalandırıcaksanız, size yapılan ezanın aynıyla cezalandırın. Şayet sabrederseniz, elbette bu, sabredenler için daha hayırlıdır.” (Nahl(16):126)

“Kim bu takas hakkını hayır olarak bağışlarsa bu tutumu kendi günahlarının örtücüsü olarak kullanılacaktır.” (Maide(5):45)

Bu ayetler, İslâm hukukunda cezanın infazı veya affedilmesi yetkisi ve bu yetkinin kullanılmasını düzenleyen kaideler hususunda bize şu sonuçları vermektedir:

- 1-Adalet sistemi ve yargıç, suçun zanlı tarafından gerçekten işlenip işlenmediğini belirler.
- 2-İşlenen suçun haddini, sınırını ve verdiği zararı tespit eder.
- 3-Ulaşılan hükmü infaz veya af kararını vermesi için mağdura veya velisine sunar.
- 4-Karar aşamasından önce yukarıdaki ayetler hatırlatılarak mağdur affa teşvik edilir.
- 5-Mağdur, infaz veya af kararını verir.
- 6-Mağdur tarafından verilen karar adliye ve ilgili diğer devlet kurumları tarafından icra edilir.

SORU :-TOPLUMSAL BARIŞ AÇISINDAN KISAS DOĞRU BİR CEZA MIDIR? CEVAP : TOPLUMSAL BARIŞ AÇISINDAN KISASI DEĞERLENDİRELİM:

Kisas için zemin teşkil eden yukarıdaki ilkeleri gözden geçirdikten sonra, onu emreden ayetlere yeniden bir göz atalım. Kur'an-ı Kerim'de haddlerin, suça denk olmasını emreden ayetlerin dışında 'Kisas' kelimesi kullanılarak, ayrıntıların yer aldığı kısas emri şu ayet-i kerimelerde geçmektedir:

“Ey iman edenler! Kasten (Teammüden) öldürülenler hakkında size kısas farz kılındı: Hüre hür, köleye köle kadına kadın. Fakat öldürülenin varisi tarafından katilin lehine her hangi bir şekilde af söz konusu olursa bu takdirde kısas düşer. O zaman örfe uyararak varise güzellikle diyet ödemek gerekir. Bu durum, Rabbiniz tarafından bir hafifletme ve merhamettir. Kim bu kısas icrası veya diyet ödemesinden sonra yeniden davayı alevlendirip katil veya akrabalarına saldırıda bulunursa, onun için pek acıklı bir azap vardır.”

“Sizin için kısısta hayat vardır ey tam akıl sahipleri (düşünürseniz ve derinlemesine araştırırsanız bunu görürsünüz). Eğer bunu (kisası) kullanırsanız KORUNURSUNUZ.” (Bakara(2):178-179)

“Haklarda kısas vardır (Karşılıklı denklik vardır.) O halde kim size saldırırsa onun size saldırdığı kadar siz de ona saldırın.” (Bakara(2):194)

“Ey müminler! Eğer birini cezalandırıcaksanız size yapılan eziyetin benzeri ile cezalandırın. Şayet sabreder (de bu hakkınızdan vaz geçerseniz) elbette bu tavır, sabredenler için daha hayırlıdır.” (Nahl(16):126)

“Kötülüğün karşılığı, onun dengi bir kötülüktür. Kim de affeder, barışı sağlarsa, onun mükafatı Allah'a aittir. Doğrusu O, zulmedenleri sevmez.”

Kim de zulme/haksızlığa uğradıktan sonra o zalimden aynı şekilde hakkını alırsa, işte bunlara hiçbir sorumluluk yoktur.

Sorumluluk ve ceza sadece ve sadece insanlara zulmeden ve yeryüzünde haksız yere saldıranlardır. İşte onlar için acıklı bir azap vardır.

Fakat kim de sabreder ve kötülüğü bağışlarsa, şüphesiz bu imrenilecek bir hayırlı tutumdur.” (Şura(42):40-43)

Bu ayetler incelendiğinde görüleceği gibi kisasın icrasının farz olması için şu şartların oluşması gereklidir:

1- Cürüm, zanlı tarafından işlendiği kesin ve şüphesiz olarak tespit edilmiş olmalıdır.

2- Cürümde yüzde yüz kasit ve teammüd olduğu şüpheye yer bırakmayacak şekilde belirlenmiş olmalıdır.

3- Mağdur veya varisi tarafından af veya musalaha yoluna gidilmemiş olmalıdır.

Kisas, bu üç şart oluştuğunda infaz edilebilir.

Yine ayetlere bakıldığında görülecektir ki, Allah'ın ve İslâm'ın esas hedefi kisasın icrası değil mağdurun suçluyu affetmesidir. Bu yüzden mağdurun "Fakat kim bu kisas hakkını hayır olarak bağışlarsa, o da kendi günahları için örtücü olur" gibi ifadelerle affa teşvik edildiği görülmektedir. Bu teşvikte temel maksat, Fussilet suresindeki şu ayetin hedeflediği barış ortamının sağlanmasıdır:

"Sen kötülüğü en güzel davranışla karşıla. Göreceksin ki sana düşmanlık besleyen sıcak bir dost oluvermiş."

Bu sıcak barış ortamının ve dostluğun sağlanması suçluyu bizzat mağdurun, kendi serbest iradesi ile affetmesine bağlıdır. Mağdur tarafın intikam duygusunun giderilmesi başka bir yolla mümkün değildir. Hedefiniz topluma barışın hakim olması ise insanın doğasında doğuştan var olan intikam ve nefret duygularını kaale ve dikkate almak ve söndürülmesi için gereğini yapmak durumundasınız. Bunu yapmazsanız barışı sağlamanız muhaldir. Bu nokta yukarıya aldığımız Bakara suresi 179. ayetinde objektif ve tarafsız bir haber ve bir tespit olarak verilmektedir:

"Sizin için kısısta hayat vardır ey tam akıl sahipleri. Ancak bu yolla KORUNURSUNUZ."

Her hangi bir insana zarar vermenin bedelinin verilen zarara nispetle düşük ve ucuz olduğu toplumlarda A'dan Z'ye herkes, her an tehdit altındadır. Bu tehditten korunmanın, masum fertleri korumanın ve sonuç olarak Barışın temininin yolu, cürümlerin suçluya maliyetinin cürüme denk hâle getirilmeleridir.

Kisasın denklik ciheti, İslâm'ın "İnsanların bir tarağın dişleri gibi eşit" olduğu kabulünün fiilî ifadesidir. İslâm'da temel insani haklar açısından herkes bir tarağın dişleri gibi eşittir. Yaşam ve sağlıklı yaşam hakkı noktasından da hiç bir kimse diğerine göre daha imtiyazlı değildir. Amir-memur, hür-köle, kadın-erkek, **Müslim-gayri müslim**, zengin-fakir herkes birbirine eşittir. Bu eşitlik lafta kalmaz, takas yoluyla fiilen ifade edilir. **Ve başka insanların yaşam ve sağlıklı yaşam haklarını hiç sayanlara bu eşitlik fiilen idrak ettirilir.**

Kisas, mağdur veya velisi için bir hak, af ise bu hak üzerine oturtulmuş bir fazilettir. Bu fazilet mutlak olarak gadre uğrayan tarafa aittir. Eğer kisas hakkı olmazsa mecburi durumda olacak olan "af" bir fazilet olmaz, bilakis cinayetleri mübah kılan bir "ihmal" haline dönüşür.

Af, barışın teminini sağlayan çok etkin bir fazilettir. Fakat bunun etkin hale gelmesi ve toplumsal barışa katkısına yol verilmesi, kisas (takas) hakkının ikamesi ile mümkündür.

"Ey akıl sahipleri kısısta sizin için hayat vardır." Ayetinin tefsiri sadedinde Elmalılı Hamdi Yazır şu mütalaalarda bulunuyor:

"Gerçi bizatihî kisas, hayatı bitirmektedir. Bu durumda "Hayatı bitirmenin, hayat olması" iddiasında çelişki görünüyor. Fakat aynı zamanda **haksız yere bir hayatı bitirene karşı zidd-ı hayat** olan kisasın meşruluğu da hayatın ve hayat hakkının en büyük yaptırımıdır. Bir kere bu, hem katil olmak isteyecek kimse, hem de katledilmek istenen kimse hakkında hayatı korumaya götüren kuvvetli bir yönlendiricidir. **Çünkü katil olmayı planlayan, öldürdüğünde öldürülmeye müstahak olacağını bilmiş olursa, kendi hayatını koruma derdine düşer ve öldürmekten vaz geçer ve böylece hem kendisi, hem de öldürmeyi kurduğu kimse hayatta kalır.** Ayrıca, bu vazgeçme tavrında bu ikisinden başka diğer insanların hayat hakkını emniyete alma da vardır. Çünkü bu suretle katilin önüne geçilmesi, bu ikisinin dışında bunlarla -uzak veya yakın- akrabalığı bulunan kişilerin de hayatının devamını ve emniyetini tazammun eder. **Zira bir katil, kâtil ile maktulun yakınları arasında düşmanlık ve fitneye ve bu da büyük muharebelere sebep olabilir. Bilimsel akıl için bu ilk katle mani olacak KISAS TEHDİDİ, bütün bu fitnelerin ve heyecanların önüne geçeceğinden umurun hayatının devamı için bir sebep olur ve bunların yaşam haklarının da tazmini olur...**

Ayrıca kisas katilden ibaret değildir. Bir açıdan katilden daha genel, bir başka açıdan da daha özeldir. **Daha geneldir: Çünkü yaralanmalara da şamildir. Daha özeldir: Çünkü her katle kisas denmez**

ve katillerin her çeşidi katle mani olmaz. Bilakis mütecevazane öldürmeler fitneyi şiddetlendirerek hercümerce kargaşaya sebep olurlar.” (Elmalılı , I / 609- 610)

Af yetkisinin mağdura veya yakınlarına bırakılması, barış dininin çok ince ve etkili bir barış manevrasıdır. Çünkü suçluyu siyasi otoritenin affetmesi veya işlenen suçu karşılamayan bir ceza ile hüküm koyması, suçluyu, müteakip suçları işleme hususunda cesaretlendirir, en azından engellemez, mağdur veya yakınlarının gönüllerinde ise tatminsizlik hasıl eder. Bu durum, davayı, hukuki süreci bitirilmiş ancak halledilmemiş olarak ortada bırakmak demektir. Buna mukabil kısas hükmü kesinleştikten sonra bu hükmün icra edilmesi veya af etme yetkisinin mağdura veya yakınlarına bırakılması ve buna dayalı olarak mağdur tarafından ortaya konacak af kararı, suçluda minnet ve teşekkür duygularının doğmasına sebep olur. Çünkü mağdur veya yakını, yetkisi ve hakkı olduğu halde hayatını veya sağlığını kendisine bağışlamıştır. Mağdur taraf kendi iradesi ile affı tercih ettiği için, suçlu taraf da mağdur tarafından affedildiği için aralarında yeniden Fussilet suresinin yukarıda bahsettiğimiz 34 nolu ayetinin verdiği durum gerçekleşir:

“İyilikler de denk değildir, kötülükler de. Sen sana yapılan kötülüğü en güzel iyilikle karşıla. Böylece görürsün ki sana düşmanlık besleyen sıcacık bir dost oluvermiş.”

Şu açıkça anlaşılmaktadır ki kısasın hedefi, insanlar habire suç işlesin de onlara devamlı ceza verilsin değildir. Bilakis suç henüz işlenmeden, suça iten psikolojik sapsmaların önüne geçilsin, ve henüz niyet safhasında iken suç önlensin.

Özet olarak kısas, henüz bilinmediği bir devirde Hz. Peygamber tarafından “Kendine yapılmasını istemediğin şeyi başkasına yapma.” Şeklinde ifade edilen ve çok yüksek bir ahlak kalitesi oluşturan "EMPATİ"nin, hukuktaki uygulama tarzıdır. Başkalarının duygularını anlamayan ve anlamak istemeyen, kendi dışındaki insanların temel insani hak ve özgürlüklerini hiçe sayıp kolayca yok etmeye kalkışan suça meyilli insanlara, asla hissedemeyecekleri empatinin farkına varmalarını sağlayan etkili bir uyarıcıdır kısas.

Bu açıdan kısas modern hukuk tarafından yeniden gelişmiş psikolojik ve sosyolojik veriler ve bilgiler ışığında incelenmeli ve kriminolojik değeri üzerinde çalışmalar yapılmalıdır.

Kısas bölümünü bitirirken şu gerçekleri tekrar hatırlayalım:

“ Şüphesiz Allah benim de rabbim, sizin de Rabbinizdir.” (Ali İmran (3): 51)

“ Şüphesiz Allah zerre kadar haksızlık etmez.” (Nisa(4):40)

“ Muhakkak ki Allah adaletle hükmeder.” (Mümin(40):20)

“ Deki: “Siz mi daha iyi bilirsiniz, Allah mı?” ” (Bakara(2):140)

“ O gizliyi de, gizlinin gizlisini de bilir.” (Tâhâ(20):7)

“ Sizin Rabbiniz sizi en iyi bilendir.” (İsra (17):54)

“ Hiç şüphesiz insanı biz yarattık ve duygularının ona ne dürtüler verdiğini biz biliriz. Biz ona şah damarından daha yakınız.” (Kaf(50):16)

“Allah size zorluk çıkarmayı değil sizi tertemiz yapmayı, dünya ve ahiret hayatları içinde yarattığı nimetlerini tam olarak idrak etmenizi istiyor. Teşekkür karşılığında...” (Maide(5):6)

“ Şüphesiz ki Allah size karşı çok şefkatli, çok merhametlidir.” (Hadid(57):9)

SORU-CEVAP (BULDURMA) YÖNTEMİ

Buldurma yöntemi, öğretme yaklaşımlarından "buluş (keşfetme) yoluyla öğretme yaklaşımı" içerisinde bir yöntemdir. *Buldurma yöntemi; "Önceden düzenlenmiş bir dizi (takım) sorularla öğrencilerin bildiklerinden hareket ederek ona yeni bilgiler öğretme temeline dayanan bir öğretim yöntemidir."*

Buldurma yönteminin temelinde soru - cevap tekniği vardır.

Buldurma yöntemi, Sokrates'in felsefi tartışmalarda uyguladığı yöntemin öğretime uyarlanmış şeklidir. Sokrates, soru - cevap tekniğini özel bir anlamda kullanmış ve felsefi tartışmalarında uygulamıştır.

Buldurma yöntemi soru -cevap, takrir, problem çözme, beyin fırtınası, örnek olay incelemesi vb. tekniklerin bir arada kullanılmasından oluşur.

Buldurma yönteminde ağırlıklı olarak soru - cevap tekniği kullanılır.

SORU CEVAP TEKNİĞİ

Soru cevap Türkçe kaynaklarda " isticvab metodu", "soru cevap metodu", "soru cevap yöntemi", "soru cevap tekniği", "soru cevap usûlü", "tekşifi usûl", "katehetik metot", "ilmihal usûlü", adlarıyla anılmaktadır.

Klasik Soru Cevap Anlayışı

Soru cevap tekniği batıda " katehetik metot " adıyla önceleri yaygın olarak Hristiyanlığın ilk dönemlerinde kullanılmıştır. Zamanla bu tekniği bütün okullar ve öğretmenler benimsemiştir.

İslam aleminde soru - cevap tekniği değişik şekillerde kullanılmıştır. Camilerde, "mahalle" ve "sübyan mektepleri"nde çocuklara dinî esasları öğretirken soru-cevap tekniği, batıdakine benzer şekilde uygulanmıştır. Çocukların basit dini kuralları ezberlemeleri şeklinde uygulanan bu tekniğe "ilmihal usûlü" denilirdi.

Klasik anlamda soru cevap tekniği, öğrencilerin belli soruların karşılığı olan kalıplaşmış cevapları ezberlemeleri ve o sorular sorulduğunda cevaplarını olduğu gibi söylemeleri esasına dayanır.

Soru Cevap Tekniğinin Geliştirilmesi

19.yüzyılın sonuna doğru Amerikalı eğitimci, Mc Murry 1897'de "The Method of the Recitation = Soru Cevap Yöntemi" adlı bir kitap yazmıştır Ancak bu kitabın yayımından 31 yıl sonra 1928 de yine bir Amerikalı eğitimci V.T.Thayer, "The Passing of the Recitation = Soru Cevabın Sona Erişi" adlı eserini yayınlamıştır

Soru cevap tekniğinin ezberleme ve tekrarlama şeklinde uygulanması çok eleştirilmiştir. Ders kitaplarındaki bilgilerin öğrencilere tümüyle ezberletilmesi önceleri normal olarak kabul ediliyorken bu yüzyılın başlarında tartışılmaya başlanmıştır. Nitekim eğitimciler "aktarma ve tekrar etme" yerine "yorumlama, tamamlama ve eleştirme" yapmaya yönelen "düşündürücü soruların sorulmasına önem verilmesini istemektedirler.

Bu yüzyılın ilk yarısında başlayan ve süren çalışmalar sonunda klasik soru – cevap tekniği, yetersizlikleri ve sakıncalarının büyük ölçüde giderilmesiyle yeni bir özellik kazanmıştır. Bugün bu teknik, öğretimde öğrencilerin öğrendikleri bilgileri tekrara yarayan bir araç olmaktan çıkarak, her şeyden önce incelemeye ve araştırmaya yönelen bir teknik olarak kullanılmaktadır.

BULDURMA YÖNTEMİ NEDİR?

Buldurma yöntemi, öğrencinin belli bir konuyla ilgili mevcut bilgilerinden hareketle, soru cevap tekniğini kullanarak, yeni bilgilere ulaşmasını sağlayan, öğretmen ve öğrencinin ortak etkinliğine dayalı, güdüleyici bir öğretme yoludur. Buldurma yönteminin uygulanmasında takrir vb. diğer yöntem ve tekniklerden farklı olarak, **dersin başında öğretmen, kavramların ve genellemelerin tanımını öğrenciye vermez.**

Öğrenci sorulan soruların, verilen cevapların ve örneklerin yardımıyla öğretmenin rehberliğinde kavramlara, genellemelere kendisi ulaşır. Böyle bir uygulamada hem öğrenci, hem öğretmen ortak çaba harcarlar. Öğretmen uygun, mantıklı sorularla öğrencinin mevcut bilgilerden yeni bilgilere ulaşmasını sağlar.

Bu yöntemle yapılan öğretimin, düşünme yeteneğini geliştirmede vazgeçilmez katkıları olduğunu vurgulamak gerekir. Söz konusu öğretme yöntemi, güdüleyici, özendirici ve düşünmeye sevk edici niteliği ile öğretimde önemli bir yere sahip olabilir.

Buldurma yöntemi ile öğrenme ve öğretme sürecinin başlatılabilmesi için temelde şu iki hususun yerine getirilmesi gerekir:

- 1- Öğretilecek bilgiler kendi içinde anlamlı bir bütünlük oluşturacak şekilde sıralanmalıdır.
- 2- Öğrencide olumlu yönde bir hazırlığın olması gerekir.

Bu iki hususun birincisinde öğretmenin dersi plânlaması, diğerinde ise, öğrencinin yeni bilgiler keşfetmeye istekli ve kararlı olması söz konusudur. Söz konusu yöntemle işlenen derste, bilgiyi sağlayan, genellemeleri ve kavramları buldurmaya çalışan, bunları açıklamaya yarayan örnekleri seçip öğrencinin hizmetine sunan kişi öğretmendir. Ancak öğretmenin görevi, öğrenciye bilgileri buldurmaya çalışmak, rehberlik etmektir. Böyle bir derste öğretmen çok aktif, öğrenci pasif durumda değildir. Çünkü öğretmen buldurmaya çalışırken, öğrenci de yeni bilgilere ulaşmaya çalışmakta ve fiilen derse katılmaktadır. Yani dersi hep beraber, ortaklaşa işlemektedirler. Ancak işi zor olan yine öğretmendir. Çünkü öğretmen dersin ilerleyişini dikkatle izlemek ve konu dışına çıkmayarak buldurmanın başarıyla sonuçlanmasını sağlamakla görevlidir. O, buldurmayı gerçekleştirebilmek için, birbirini destekleyici ve yeni sonuçlara ulaştırıcı soruları bulmak zorundadır. Yine bu yöntemi uygulamada öğretmenin coşkusu da çok önemlidir. Coşkusuz bir öğretmen, öğrencilerde bulma isteği oluşturamaz. Bu tür öğrenmede, derse başlarken öğrencinin hazır bulunuşluk düzeyinin veya giriş davranışlarının belirlenmesi önemlidir. Buldurma yönteminde bilgiler, öğrencinin eski bilgileri üzerine bina edileceğinden, öğrencinin bildiği noktadan başlayabilmek için buna ihtiyaç vardır.

Buldurma yönteminin plânlanışında ve uygulanışında konuların anlamlı, temel ilke ve kavramlara dayalı bütünlük oluşturacak şekilde yapılaştırılması gerekir. Ancak, böylece konunun temel öğelerinin ve bunlar arasındaki ilişkilerin kavranması ve böylece yeni bilgilere ulaşılması mümkündür. Bu yöntemde, bilgiler mantıklı bir sıra içinde verilir. Buldurulacak konunun bir bütünlük içinde, kendisini oluşturan öğelerin birbirleriyle olan ilişkilerinin görülecek şekilde sıralanması ve işlenmesi gerekir. Bu yöntemde bilgiler, çoğu zaman tümevarım yoluyla buldurulur.

Konunun özelliğine göre kavram, ilke ve genellemelere örnekler ve açıklamalar yoluyla ulaşılır. Bunun yanında ilke, genelleme ve kavramlar önce verilerek, bunlara bağlı olarak ayrıntılar ve örnekler öğrenciye buldurulabilir. Söz konusu yöntemin en önemli özelliği bu noktadadır. Öğretmen soru cevap tekniğini ustaca ve bilinçli bir şekilde kullanarak öğrenciyi düşünmeye ve yeni bilgiler keşfetmeye sevk etmektedir.

Çağdaş öğretimde de önemli olan, öğrencinin pasif bir alıcı durumda olmaması bizzat öğrenmeye katılmasıdır. Bu yöntemde öğrenme ve öğretme, öğrenci ve öğretmenin ortak çalışmaları sonucunda gerçekleşmektedir. Buldurma yöntemiyle ders yapmak isteyen öğretmen, dersin başında basit ve daha önce verilen bilgileri hatırlatıcı bir soru ile öğrencinin dikkatini derse çekebilir. Öğrenciler, öğretmenin yönelttiği sorularla, daha önce gözlem ve tecrübeleriyle elde ettikleri bilgiler arasında ilişkiler kurarak bazı tahminlerde bulunmaya teşvik edilirler. Burada önemli olan, konunun akışı içinde öğrenciyi, iyi plânlanmış ve sorulmuş sorularla düşünmeye ve yeni bilgiler bulmaya yönlendirmedir.

Öğrenci soruyu düşünürken veya cevaplandırırken hatalar yapabilir. Bu durumda öğretmen tarafından verilen iyi seçilmiş bir örnek ya da bir başka soru öğrenciyi aydınlatır. Böylece yanlış anlamalar önlenebilir, eksikler tamamlanabilir, yeni öğrenmeler için ortak temeller oluşturulabilir. Soru sormanın temel amacı da budur.

Buldurma yönteminde, öğrencilerin içinde yaşadığı toplum içinde ve diğer derslerde edindiği bilgileri ve tecrübeleri kullanmaları söz konusudur. Buldurma yönteminde; öğrencinin evi, ailesi, sınıfı, arkadaş çevresi, iletişim araçları ve diğer derslerde edindiği bilgiler; yeni bilgileri, ilkeleri, kavramada ve yorumlamada bir köprü vazifesi görecektir. Öğrencinin bütün bu tecrübeleri, başlangıç noktası olarak alınabilir.

Bu yöntem kavramların, ilkelerin, genellemelerin öğretimine uygundur. Ancak, tarihî olayların öğretimine uygun değildir. Bilindiği gibi direkt olarak gözlenebilen, işitilen ve okunan, benzersiz, tekrarı söz konusu olmayan bir kerede meydana gelen tarihî oluşum ve buluşlar, ancak sunuş yoluyla öğretme yaklaşımıyla öğretilerildiğinden, buldurma yöntemiyle öğretimi söz konusu olamaz. Ancak

öğrencinin daha önce, farklı zaman veya farklı konularda öğrendiği olayların hatırlatılması mümkündür. Bu hatırlatma şekli bu yöntemde sürekli kullanılır.

Buldurma yönteminde öğrenciye yeni bilgiler buldurulurken onun daha önce öğrendiği bilgileri diğer alanlara transfer etmesi, analiz, sentez, değerlendirme yapması sağlanmaktadır. Bu sebeple, bu yöntemle, bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme seviyelerinde öğrenme sağlanabilir. Ayrıca öğrenilen bilgiler öğrencinin kendisi tarafından bulunduğu için, öğrenmeler daha kalıcıdır. **Çünkü insanlar duyduklarından daha çok kendi söylediklerini hatırlarlar ve geç unuturlar.**

BULDURMA YÖNTEMİNİN SEÇİLMESİNDE GÖZ ÖNÜNDE BULUNDURULACAK NOKTALAR

Buldurma yöntemiyle işlenecek bir dersi plânlamadan önce aşağıdaki hususların göz önünde bulundurulmasında fayda vardır.

1- Konu:

Buldurma yöntemiyle ders işlemek istediğimizde konuya bakmak durumundayız. Çünkü her konu bu yöntemle öğretilmez. Buldurma yönteminde esas olan öğrencilerin daha önce öğrendiği bilgilerden hareketle yeni bilgilere ulaşmalarıdır. Öğrencinin hiç duymadığı, görmediği, bilmediği konularda bu yöntem uygulanamaz. Yani önceden bilinmeyen tarihî olaylar öğretilmez. Ancak daha önce çevresinde gördüğü, öğrendiği konularda ilkelere, kavramlara, genellemelere ulaşılabilir. Bu yöntemle soyut konuların işlenmesi de bazen zor olabilir. O halde bir öğretmen, buldurma yöntemi ile işleyeceği bir dersin konusunu incelemeli ve bu yöntemle uygunsuzsa uygulamalıdır.

2- Öğrencinin Hazır bulunuşluğu (Giriş Davranışları):

Bu yöntemde bilgiler öğrencinin daha önce öğrendikleri üzerine bina edileceğinden öğrencinin hazır bulunuşluğu dikkate alınarak uygulanmalıdır. Şayet işleyeceğimiz konu ile öğrencinin hazır bulunuşluğu birbirlerine uyuyorsa bu yöntemi uygulayabiliriz.

3- Öğrenci Sayısı:

Öğretmen buldurma yöntemini seçerken, sınıftaki öğrenci sayısını göz önünde bulundurmalıdır. Şayet öğrenci sayısı 40'tan fazla ise bu yöntemi kullanmak oldukça zor olabilir. Buldurma yöntemini uygulamada ideal sayı 30 öğrencidir. Bununla beraber, öğretmen biraz daha fazla yorulmayı göze alırsa 50-60 kişilik sınıflarda da uygulanamayacağı söylenemez.

4- Zaman:

Bu yöntemde tanımlar, ilkeler, genellemeler, hükümler öğrenciye hazır verilmediğinden bilgileri buldurmak uzun zamanı gerektirebilir. Bu sebeple, bu yöntem kullanılmaya karar verilirken bu husus dikkate alınmalıdır. Her konu bu yöntemle buldurulamaz. Konunun durumuna göre şayet bazı bilgileri buldurmak çok zor olacaksa, bu yöntem seçilmemelidir. Ancak konunun bir bölümü böyle ise, öğretmen o bölümü başka yöntem ve tekniklerle işlemelidir.

5- Sınıfın Düzenlenmesi:

Buldurma yönteminin başarılı bir şekilde uygulanması için öğrencilerin "U" ya da hilal biçiminde oturmaları uygundur. Böyle bir oturma düzeninde tüm öğrenciler birbirlerini ve öğretmeni rahatça görüp, duyabilirler. Öğrenci ve öğretmenin birbirlerini rahat bir şekilde görmeleri iletişimin daha iyi olmasını sağlayabilir.

6- Öğretmenin Kişiliği:

Bu yöntemde öğretmenin kişiliği de etkili değişkenlerden biridir. Bazı öğretmenler oldukça yumuşak, hoş görülür, sabırlı iken, bazıları ise bu özelliklere sahip olmayabilirler. Aslında her öğretmen böyle olmak durumundadır. Ancak buldurma yönteminde ise öğretmenin sabırlı ve hoşgörülü olması şarttır. Çünkü bu yöntemin uygulanışında öyle anlar olabilir ki, öğrenciler çok basit bir bilgiyi bulamayabilirler. Böyle durumlarda öğretmen sabırla, ipuçları vererek konuyu ilerletmek zorundadır.

7. Öğretmenin Konuyu Çok İyi Bilmesi:

Öğretmen, buldurma yöntemi ile işleyeceği bir dersin içeriğini çok iyi bilmelidir. Çünkü konuyu öğrencilere buldurtabilmesi için buna ihtiyaç vardır. Öğrenciye buldurtmayı düşündüğü konuyu öğretmen, en ince ayrıntısına kadar bilmiyorsa bu yöntem yerine başka yöntemleri tercih etmelidir.

BULDURMA YÖNTEMİNİN ÜSTÜN YÖNLERİ

1- Buldurma yöntemi uygun bir şekilde kullanıldığı takdirde, öğrencilerin zihin yeteneklerini geliştirir. Bu yöntem dört tür düşünme etkinliğini sağlayabilir. a) Hazırlama, b) Yargılama, c) Karar

verme (değerlendirme), d) Üretici (yaratıcı) düşünce; iyi plânlanmış ve iyi sorulmuş sorularla öğrencilerin düşünmeleri sağlanır. Ezberlenmiş bilgilerin tekrarı yerine, açıklama ve yorum yapmayı gerektiren sorularla öğrenci düşünmeye sevk edilir. Öğrenci bu esnada, önceden öğrendiği bilgileri hatırlayacak, kavrayacak, uygulayacak, analiz, sentez, değerlendirme yapacaktır.

2- Öğretimin ne derece etkili olduğunu, öğrencilerin başarı derecelerini değerlendirme imkanı sağlar. Böylece öğretmen, öğretim hakkında geribildirim (dönüt) sağlamış olur. Bu, hem tüm olarak sınıfı hem de her bir öğrenciyi anlama imkanı verir. Bunun sonucu öğretmen, öğretimi öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve zihin seviyelerine göre ayarlar ve eksik bilgileri tamamlattırır.

3- Öğretmen, bu yöntemi bir anlamda kontrol aracı olarak kullanabilir. Öğrenci her an kendisine soru sorulacağını bilirse sürekli dersle ilgilenir. Çünkü ders boyunca öğrencilerin hepsinin dikkatini uyanık tutmak, onları konuya yöneltmek oldukça güçtür. Halbuki dikkatin sağlanması önemlidir. Dikkat, öğrencinin enerjisini belli bir yönde harekete geçirir. İşte buldurma yöntemiyle tüm öğrencilerin ders boyunca canlı, hareketli ve dikkatli olmaları sağlanmış olur.

4- Buldurma yöntemi, öğrencilerin eski bilgilerini tekrar etmeleri ve pekiştirmelerine yardımcı olur. Öğretimde tekrarın önemi büyüktür. Buldurma yönteminde bilgiler, öğrencilerin eski bilgilerinin hatırlatılması ve bazı dağınık bilgilerin bir araya getirilmesiyle buldurulur.

5- Bilgilerin sadece bilgi düzeyinde kalmayıp, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme seviyesinde öğrenilmesini sağlar. Öğretimde amaç da, öğrencinin öğrenme seviyesinin yükseltilmesidir.

6- Kalıcı öğrenmeyi sağlar. İnsanlar duyduklarından daha çok kendi söylediklerini hatırlarlar ve daha geç unutulurlar. Bu yöntemde de amaç öğrencinin bilgiyi kendisinin bulmasıdır. Öğrencinin kendisinin bulduğu bilgileri akılda tutması, unutmaması daha kolaydır.

7- Öğrencilerin kişisel yaşantıları ile işlenen konular arasında ilişki kurmalarına yardımcı olabilir. Öğretimin başlıca amaçlarından birisi de, öğrencilerin kendi yaşantıları arasındaki bilgi, beceri ve tutumlar arasında bağlantılar kurabilmeleri ve bundan sonra sağlam genellemelerde bulunabilmelerini sağlamaktır.

8- Öğrencilerde değerlendirme yeteneğini geliştirir. Mevcut bilgilerden genellemeler yapabilmek, yapılan çalışmaların başarılı olup olmadığını belirlemek, çeşitli durumlarda en uygun davranışı gösterebilmek iyi bir değerlendirme yeteneğine sahip olmayı gerektirir. Bu yöntemde bilgiler eski bilgilerin hatırlanması, kavratılması, uygulanması, analiz, sentez ve değerlendirme yapılmasıyla buldurulmaktadır. Bu sebeple buldurma yöntemi öğrenciye bu imkanı sağlayabilir.

9- Buldurma yöntemi öğrencinin daha önce öğrendiklerini yeni alanlara transfer etmesini sağlar. Bir öğrenme kendinden sonra gelen öğrenmeyi kolaylaştırıyorsa olumlu transfer gerçekleşmektedir. Bu yöntemin temelinde de öğrencilerin daha önce öğrendiklerinin üzerine yeni bilgileri kazandırma söz konusudur. Öğretimde transfer öğretim etkinliklerinin içinde önemli bir yere sahiptir.

10- Öğrencilerin güdülenmesini sağlar. Öğretmenin sorularına doğru cevap veren öğrencilere, öğretmen hemen geribildirim (dönüt) verecektir. Bu da onlara başarı zevki verecek ve öğrenme isteklerini artıracaktır. Geribildirim, olumlu pekiştirmeyle desteklenmesi daha da güdüleyici olur. Bilindiği gibi güdülemenin öğretimde etkisi büyüktür.

11- Öğrencilerin, arkadaşlarının değişik düşünce ve görüşlerini saygıyla dinlemelerinin yanında hoşgörülü olmalarına da yardımcı olabilir.

12- Öğrencinin konuşma yeteneğini ve ifade gücünü geliştirebilmek için uygulama yapma imkanı hazırlar.

13- Derse katılmayan veya çekingen davranan öğrencilerin derse katılmalarına yardım edebilir.

14- Öğretmen öğrenci iletişimini sağlar.

15- Birlik ve beraberlik duygusunu güçlendirebilir.

BULDURMA YÖNTEMİNİN SINIRLILIKLARI (EKSİK VE YETERSİZ YÖNLERİ)

1- Zaman kaybına sebep olabilir. Bu yöntemde tanımlar, genellemeler öğrenciye hazır verilmediğinden bilgilere ulaşmak uzun zaman alabilir. Bu sebeple öğretmen plânlama aşamasında zamanı iyi ayarlamalıdır. Zaman ayarlaması yapılırken öğrencilerin kişisel farklılıkları dikkate alınmalı, her öğrencinin bilgiye ulaşmasını sağlayıcı yeterlilikte zaman verilmelidir. Buldurma yönteminde, öğrencilerin çok sık yanlış cevap vermelerinden veya konunun dağıtılmasından dolayı zaman kaybı artabilir. Zaman kaybını azaltmak için öğretmenin çok dikkatli davranması gerekir..

2- Her konuya uygulanamaz. Bu yöntem, tarihî olayların, öğretimine uygun değildir. Direkt olarak gözlenen, işitilen ve okunan, benzersiz, tekrarı söz konusu olmayan bir kerede meydana gelmiş tarihî oluşum ve buluşlar buldurma yöntemiyle öğretilmez.

3- Soruların çoğunluğu öğretmenden tarafından sorulur. Öğretimde esas olan sorunun, öğrenciden gelmesidir. Bu yöntemde ise soru soran sürekli öğretmendir. Bu eksikliği gidermek için öğretmen öğrencilere soru sorma imkânı vermelidir.

4- Her konu için uygun sorular hazırlamak güçtür. Öğretmen ,soru hazırlama ve soru sorma, tekniklerini çok iyi bilmelidir.

5- Kalabalık sınıflarda uygulamak oldukça zordur.

6- Dikkatli kullanılmazsa sınıfta gürültüye ve kargaşaya sebep olabilir.

7- Bazen soru cevap bir kaç öğrenci ile devam edebilir. Bu durumu engellemek için öğretmen dikkatli olmalı, tüm sınıfın derse katılımını sağlamalıdır.

8- Sorulara cevap veremeyen öğrencilerin kendilerine güvenleri azalabilir. Ayrıca bu öğrencilerin öğretmene karşı olumsuz tavır almaları mümkündür. Bunu önlemenin yolu, öğretmenin çok hoşgörülü olmasıdır.

9- Öğrencilerin uygun olmayan ve gereksiz cevap vermeleri öğretmeni zorlayabilir. Böyle durumlarda öğretmen, sinirlenmemeli, sabırlı olmalıdır.

10- Bu yöntemin sadece soru cevap şeklinde anlaşılacak, başka tekniklerden yararlanılmayıp, sürekli sorular sorularak ders işlenmesi dersi sıkıcı hale getirebilir.